

“น้ำใจ” : การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ในภาษาไทย

KINDNESS, OR /NÁMJAI/ : A STUDY OF CONCEPTUAL METAPHOR IN THAI

วิริยวิศ มงคลยศ¹ และ สิริวรรณ นันทจันทูล

Wiriyawis Mongkolyos and Siriwan Nantachantoon

ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Department of Thai, Faculty of Humanities, Kasetsart University.

Email: wiriyawis.m@ku.th¹

Received 15 February 2023; Revised 8 April 2023; Accepted 19 July 2023.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” ในภาษาไทย ตามแนวทฤษฎีปริชาน ของ Lakoff and Johnson (1980) Gibbs (1994) และ Kövecses (2010) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ที่ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณประกอบ โดยเก็บข้อมูลจากงานเขียนทางวิชาการ งานเขียนกึ่งวิชาการ เรื่องแต่ง หนังสือพิมพ์ กฎหมาย และเบ็ดเตล็ด ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus : TNC) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 1,245 ข้อความ

ผลการวิจัย พบถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” ในภาษาไทย จำนวน 404 ถ้อยคำอุปลักษณ์ จัดกลุ่มได้ 5 มโนอุปลักษณ์ เรียงลำดับตามที่ปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์มากที่สุดไปน้อยที่สุด ได้แก่ [น้ำใจ คือ มนุษย์] [น้ำใจ คือ น้ำ] [น้ำใจ คือ วัตถุสิ่งของ] [น้ำใจ คือ พื้นที่] และ [น้ำใจ คือ เงิน/ทรัพย์สิน] มโนอุปลักษณ์ดังกล่าวสะท้อนมนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” ได้ว่า วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยให้ความสำคัญกับการมีน้ำใจหรือการแสดงน้ำใจ จึงสะท้อนผ่านการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษาในปัจจุบัน ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้ เพียงแสดงความมีจิตเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จึงแสดงให้เห็นว่าน้ำใจเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงมีเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้าง ทุกคนควรเรียนรู้ที่จะมีน้ำใจต่อผู้อื่น และรักษาน้ำใจซึ่งกันและกันเพื่อการอยู่ร่วมกันที่ดีในสังคม

คำสำคัญ: น้ำใจ, อุปลักษณ์, อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์

Abstract

The article examines the conceptual metaphor of kindness, or /námjai/ in Thai, using a conceptual metaphor approach by Lakoff and Johnson (1980) Gibbs (1994) and Kövecses (2010). It is a qualitative research. The research results were presented in a descriptive and analytical manner using quantitative data. The data were randomly collected from academic works, non-academic works, fiction, newspaper items, law and miscellany in the Thai National

Corpus program of the Department of Linguistics, Faculty of Arts, Chulalongkorn University, a total of 1,245 messages.

The results of the research found metaphorical words that reflect the concept of the word “KINDNESS” in Thai, 404 words, totaling 5 ideas. Metaphors are sorted by the frequency with which metaphors appear the most and least frequently: [KINDNESS IS HUMAN], [KINDNESS IS WATER], [KINDNESS IS MATERIAL], [KINDNESS IS SPACE], and [KINDNESS IS MONEY/PROPERTY]. This conceptual metaphor reflects the concept of the word “KINDNESS” that the way of life of people in Thai society places importance on being kind or Showing kindness therefore reflects through the use of language of language users today. Kindness is something that every human being can do. Just show kindness to fellow human beings. The knowledge gained from this study shows that kindness is something that everyone should have in order to create good relationships with those around them. Everyone should learn to be kind to others. And maintain kindness to each other for a good coexistence in society.

Keywords: kindness, metaphor, conceptual metaphor

บทนำ

“....คนไทยเรานั้นมีน้ำใจไมตรีต่อกัน ใส่ใจช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เสมอมา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวเหตุการณ์ใด ๆ เกิดขึ้น เราคนไทยก็ต่างพร้อมจะร่วมมือ ร่วมใจกันปัดเป่าบรรเทาความทุกข์ยากเดือดร้อนของกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล ให้กำลังใจ ปลอบโยนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ความทุกข์ยากนั้นผ่อนคลายเป็นบรรเทาหลงนั่นเป็นเพราะพื้นฐานจิตใจที่ดีงามของคนไทย ซึ่งมีความเมตตา เห็นอกเห็นใจซึ่งกัน และน้ำใจไมตรี อันทรงคุณค่า ที่ทุกคนมีให้แก่กันนี้ เปรียบเสมือนพลังอันยิ่งใหญ่ ที่ผนึกเข้าด้วยกัน เป็นกำลังสำคัญให้บ้านเมืองของเรานั้นมั่นคงดำรงอยู่ และพัฒนา ก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไปได้อย่างยั่งยืนถาวรตลอดไป....”

ข้อความดังกล่าว คือ พรเนื่องในวโรกาสขึ้นปีใหม่ พุทธศักราช 2566 ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มหาชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 พระราชทานให้แก่ประชาชนชาวไทย โดยใจความของ เนื้อหาแสดงให้เห็นว่าคนไทยมีน้ำใจไมตรีต่อกัน เปรียบเสมือนพลังอันยิ่งใหญ่ และกำลังสำคัญให้บ้านเมือง คงอยู่และพัฒนายิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการสำรวจของสำนักวิจัยเอแบคโพลล์ (ABAC Poll) ว่า เมื่อสอบถาม ชาวต่างชาติถึงความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ หลังจากเดินทางเข้ามาในประเทศไทย พบว่า อันดับแรก ที่ ชาวต่างชาติพึงพอใจ ได้แก่ ความมีน้ำใจ ความเป็นมิตรช่วยเหลือเกื้อกูลของคนไทย ดร.นพดล กรรณิกา ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยด้านนโยบายสาธารณะเพื่อกิจการอาเซียน สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ กล่าวว่า เป็นที่น่ายินดีที่ชาวต่างชาติพอใจต่อประเทศไทยหลังจากได้มาสัมผัสเมืองไทยในระดับมากถึงมากที่สุดเกือบร้อยละร้อย โดยพอใจต่อความมีน้ำใจ ความเป็นมิตร ความช่วยเหลือเกื้อกูลของคนไทยส่วนใหญ่ทั้ง ประเทศที่ชาวต่างชาติได้เดินทางมาพบเห็นด้วยตัวของพวกเขาเอง จึงเป็นเอกลักษณ์ที่ดีที่คนไทยทั้งประเทศ ต้องช่วยกันรักษาไว้ (Thairath, 2013) ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นว่าคนไทยเป็นบุคคลที่มีน้ำใจ

“น้ำใจ” ตามความหมายของพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง น. ใจแท้ ๆ, ใจจริง, ความรู้สึกนึกคิดจริง ๆ เช่น อยู่ด้วยกันไม่นานก็เห็นน้ำใจว่าเขาเป็นคนอย่างไร, ความจริงใจ เช่น เราเห็นว่าเขามีน้ำใจกับเรา ไม่เคยหลอกลวงเราเลย, นิสัยใจคอ เช่น น้ำใจหาย น้ำใจหญิง, ความเอื้ออาทร เช่น เขาเป็นคนมีน้ำใจ เธอช่างเลี้ยงน้ำใจ (Royal Society of Thailand, 2013, p.626) ส่วนคำว่าน้ำใจในทางพระพุทธศาสนา น้ำใจเป็นคุณธรรมที่แสดงถึงคุณลักษณะทางจิตที่มนุษย์ทุกคนมีอยู่ในมโนสำนึก น้ำใจเป็นสิ่งที่ผลักดันให้ทำ คิด พูด ในสิ่งที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ส่วนรวม การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคม มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมึน้ำใจที่ดีต่อกัน จึงจะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่มนุษย์ทุกคนสามารถทำได้โดยไม่ต้องซื้อหา เพียงแต่แสดงความมีจิตเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Sangngern, 2010)

นิยามของ “น้ำใจ” จึงสะท้อนให้เห็นว่าน้ำใจเป็นลักษณะนิสัยของมนุษย์ซึ่งเป็นนามธรรม หากจะเข้าใจและรับรู้ความหมายของน้ำใจได้จะต้องนำสิ่งที่เป็นรูปธรรมมาเปรียบเทียบกับเพื่ออธิบายให้เห็นภาพที่ชัดเจน โดยสังเกตได้จากข้อความหลายวาทกรรมในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus : TNC) ดังนี้

- (1) ภาพที่ได้เห็นจึงทำให้พัตตนย์รู้สึกนับถือในน้ำใจของเธอขึ้นมาเสียเฉย ๆ
- (2) การดำเนินงานของมูลนิธิที่ผ่านมัล้วนอาศัยน้ำใจจากผู้มีจิตศรัทธา
- (3) รู้สึกผิดที่พูดในสิ่งที่ตรงข้ามกับใจของตัวเองเพื่อรักษาน้ำใจแม่ไว้

จากตัวอย่างที่ (1) (2) (3) พบว่า การใช้ภาษานำคำว่า “นับถือ” “อาศัย” และ “รักษา” มาใช้ร่วมกับคำว่า “น้ำใจ” นั้นแสดงให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษามีมโนทัศน์บางประการต่อคำว่า “น้ำใจ” เนื่องจาก คำว่า “นับถือ” หมายถึง เชื่อถือยึดมั่น เคารพ ยกย่อง คำว่า “อาศัย” หมายถึง พักพิง พักผ่อน และคำว่า “รักษา” หมายถึง ระวัง ป้องกัน ดังนั้นเมื่อผู้ใช้นำคำดังกล่าวมาใช้ร่วมกับคำว่า “น้ำใจ” จึงเป็นการใช้ภาษาข้ามวงความหมายเพื่อเปรียบเทียบให้เห็นลักษณะหรือความหมายของคำว่า “น้ำใจ” ได้ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ลักษณะการใช้ภาษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ นักภาษาศาสตร์ปริชานเรียกการใช้ภาษาลักษณะนี้ว่า “อุปลักษณเชิงมโนทัศน์”

Lakoff and Johnson (1980) ได้กล่าวว่า อุปลักษณเชิงมโนทัศน์ประกอบด้วยวงความหมาย 2 วงความหมาย ได้แก่ วงความหมายที่เป็นแบบเปรียบเทียบ เรียกว่า วงความหมายต้นทาง (Source domain) และวงความหมายที่เป็นสิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ เรียกว่า วงความหมายปลายทาง (Target domain) นอกจากนี้ Kövecses (2010) ได้กล่าวถึงวงความหมายต้นทางและวงความหมายปลายทางว่า วงความหมายปลายทางมักมีความเป็นนามธรรมมากกว่า และไม่มีลักษณะที่สามารถจับต้องได้ ตรงข้ามกับวงความหมายต้นทางที่มักจับต้องได้และมีความเป็นรูปธรรมสูงกว่า การใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของมนุษย์ก็อยู่ในรูปของอุปลักษณที่เป็น การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งเช่นกัน

อย่างไรก็ตามการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน “น้ำใจ” สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกนึกคิด และจิตใจของมนุษย์ถูกนำมาใช้ในการสื่อสารอยู่เสมอ แต่ผู้ใช้ภาษาอาจจะไม่ได้สังเกตว่าภาษาที่ใช้นั้นเป็นอุปลักษณ จึงทำให้ Gibbs (1994) และ Kövecses (2010) ได้นำแนวคิดของ Lakoff and Johnson (1980) มาศึกษา และมีความเห็นสอดคล้องกันว่าอุปลักษณเชิงมโนทัศน์นั้นไม่ได้ปรากฏเฉพาะภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่ยังปรากฏในวาทกรรมอื่น ๆ ด้วย เช่น นวนิยาย บทกวี ข่าว เป็นต้น

แนวทางการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยส่วนมากจะเป็นงานด้าน อารมณ์และสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น Tawichai (2006) ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงอารมณ์โกรธ ในภาษาไทย Petchkij (2008) ศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับโรคมะเร็งในภาษาไทยตามแนวปรัชญาศาสตร์และ วิทยาศาสตร์ Obpat (2009) ศึกษาอุปลักษณ์เกี่ยวกับชีวิตในหนังสือธรรมะ Kaewjungate (2012) ศึกษา อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคำว่ากิเลส Eakapont and Wongpinunwatana (2014) ศึกษาอุปลักษณ์ ความทุกข์ในภาษาไทย Kavilanan (2019) ศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับนิสัยในคลังข้อมูลภาษาไทย แห่งชาติ ตามแนววรรณศาสตร์ปรัชญาและวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวก็น่าสนใจเป็น อย่างมาก จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่ายังไม่มีงานวิจัยที่ศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อน มโนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” ในภาษาไทย พบงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับคำว่า “ใจ” เท่านั้น เช่น Kyung Eun Park (2015) ศึกษา มโนทัศน์ของคำว่า “ใจ” ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาเกาหลี Yao Siqi (2020) ศึกษา อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “ใจเป็นพื้นที่” ในภาษาไทยเปรียบเทียบกับภาษาจีน เป็นต้น

บทความวิจัยนี้จึงมุ่งนำเสนออุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” ในภาษาไทย เพื่อให้ทราบว่า ผู้ใช้ภาษาไทยในปัจจุบันมีมโนทัศน์หรือระบบความคิดอย่างไรเกี่ยวกับ “น้ำใจ” ซึ่งเป็นนามธรรม อันจะทำให้ เข้าใจความคิดของคนในสังคมไทยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” ในภาษาไทย

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เป็นแนวทางการศึกษาตามแนววรรณศาสตร์ปรัชญา Lakoff and Johnson (1980) ซึ่งให้เห็นว่าการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันของมนุษย์นั้นใช้อุปลักษณ์หรือการเปรียบเทียบแทบ ทั้งสิ้น อุปลักษณ์ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะการใช้ภาษาเท่านั้น แต่อุปลักษณ์ยังเป็นกระบวนการในระบบความคิดของ มนุษย์ โดยการนำวงความหมายที่เป็นนามธรรมไปเปรียบเทียบกับอีวงความหมายหนึ่งซึ่งเป็นรูปธรรม มากกว่า ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยที่มนุษย์ไม่รู้ตัว Lakoff and Johnson (1980) ได้จำแนกอุปลักษณ์ ออกเป็น 2 ระดับ ดังนี้ 1. อุปลักษณ์ในระดับถ้อยคำ เรียกว่า ถ้อยคำอุปลักษณ์ (Metaphorical expressions) หมายถึง ถ้อยคำที่เป็นการเปรียบเทียบซึ่งผู้ใช้ภาษาใช้สื่อสารกันทั่วไปในชีวิตประจำวัน 2. อุปลักษณ์ในระดับ มโนทัศน์ เรียกว่า มโนอุปลักษณ์ (Conceptual metaphor) หมายถึง ความคิดซึ่งมีลักษณะเป็นความเปรียบเทียบ ที่อยู่ในระบบการรับรู้ของผู้ใช้ภาษา อุปลักษณ์ทั้ง 2 ระดับมีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มนุษย์ใช้ สื่อสารในชีวิตประจำวันจึงเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนระบบวิธีคิดหรือมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษา เช่น ผู้ใช้ ภาษาอังกฤษเมื่อพูดถึงเวลา (Time) มักจะนำถ้อยคำที่อยู่ในวงความหมายที่เกี่ยวกับเงิน (Money) มาเปรียบเทียบ ดังตัวอย่าง

You are wasting my time. How do you spend your time these days? I've invested a lot of time in her. You need to budget your time. Is that worth your while?

(Lakoff & Johnson, 1980, p. 7-8)

จากตัวอย่าง พบถ้อยคำอุปลักษณ์ คือ wasting (สูญเสีย), spend (จ่าย), invested (ลงทุน), budget (งบประมาณ), worth (คุ้มค่า) การใช้ภาษาในลักษณะนี้สะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณ์ว่า [TIME IS MONEY] หรือ [เวลา คือ เงิน] โดยถ่ายโยงความคิดจากวงความหมายต้นทาง คือ เงิน ซึ่งเป็นรูปธรรมไปยัง

วงความหมายปลายทาง คือ เวลา ซึ่งเป็นนามธรรม แสดงให้เห็นว่า เงินมีลักษณะหรือคุณสมบัติบางประการที่สอดคล้องกับเวลาในมุมมองของผู้ใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งวงความหมายที่นำมาใช้กล่าวถึง เวลา จะนำเสนอแง่มุมที่ต่างกันไป ทำให้รู้ภาษาเกิดเป็น “อุปลักษณ์” และการใช้ภาษาแบบอุปลักษณ์นั้นสะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ Lakoff and Johnson (1980) จึงเห็นว่า ผู้ใช้ภาษามีกระบวนการคิดที่มีลักษณะเป็นอุปลักษณ์ด้วยมิใช่แค่พูดโดยใช้อุปลักษณ์

นอกจากนี้การศึกษาของ Gibbs (1994) และ Kövecses (2010) ที่ได้นำแนวคิด Lakoff and Johnson (1980) มาศึกษาอุปลักษณ์ในบทกวี และแหล่งข้อมูลจากแหล่งอื่น ๆ กล่าวได้ว่าไม่เพียงแต่ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่เกิดจากการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันที่สะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ อุปลักษณ์ที่เกิดจากแหล่งอื่น เช่น นวนิยาย บทกวี หรือวาทกรรมต่าง ๆ ก็สะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้เช่นเดียวกันกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เพียงแต่อุปลักษณ์ที่กวีใช้จะเป็นลีลาเฉพาะตนเองแต่ก็อยู่ภายใต้กรอบของมโนทัศน์ที่ผู้พูดภาษานั้น ๆ มีอยู่ จึงถือเป็นการนำเสนอมนทัศน์เดิมในแนวทางหรือมุมมองใหม่เท่านั้น

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้ใช้แนวคิดเรื่องอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (Conceptual metaphor) ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน ของ Lakoff and Johnson (1980) Gibbs (1994) และ Kövecses (2010) มาศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ของคำว่า “น้ำใจ” ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรม ที่ปรากฏพบในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus : TNC) อันเป็นคลังที่รวบรวมข้อมูลหลายรูปแบบจากหลายแหล่ง นอกจากจะแสดงถึงการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันแล้วยังแสดงถึงการใช้ภาษาในวรรณกรรมหรือสื่อต่าง ๆ ด้วย เพื่อให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำอุปลักษณ์และมโนอุปลักษณ์ ตลอดจนเพื่อให้เข้าใจถึงอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” ในภาษาไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus : TNC) ผู้วิจัยแบ่งขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน ของ Lakoff and Johnson (1980) Gibbs (1994) และ Kövecses (2010) รวมทั้งศึกษางานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดที่ปรากฏ โดยสืบค้นคำสำคัญ คำว่า “น้ำใจ” จากข้อมูลทุกประเภท ได้แก่ งานเขียนทางวิชาการ (Academic) งานเขียนกึ่งวิชาการ (Non-Academic) เรื่องแต่ง (Fiction) หนังสือพิมพ์ (Newspaper) กฎหมาย (Law) และเบ็ดเตล็ด (Miscellany) ในคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus : TNC) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ณ วันที่ 12 ธันวาคม 2565 พบจำนวน 1,245 ข้อความ
3. จำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์ออกจากถ้อยคำชนิดอื่นที่ไม่ใช่อุปลักษณ์ จากนั้นนับความถี่จากการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ โดยนับทุกครั้งที่ปรากฏแม้ว่าถ้อยคำอุปลักษณ์นั้นจะปรากฏใช้ซ้ำกัน และนำเสนอโดยใช้คำสถิติร้อยละ
4. นำถ้อยคำอุปลักษณ์ของคำว่า “น้ำใจ” ที่พบมาจัดกลุ่มมโนอุปลักษณ์ โดยรวบรวมการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่มีความถี่ปรากฏตั้งแต่ 10 ถ้อยคำ จากนั้นนำไปวิเคราะห์ถ่ายทอดวงความหมายของถ้อยคำอุปลักษณ์จากวงความหมายต้นทางสู่วงความหมายปลายทาง
5. นำเสนอผลการศึกษาด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ พร้อมตารางแสดงข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลถ้อยคำอุปลักษณ์ของคำว่า “น้ำใจ” พบถ้อยคำอุปลักษณ์จำนวนทั้งสิ้น 404 ถ้อยคำอุปลักษณ์ โดยถ้อยคำอุปลักษณ์ดังกล่าวสะท้อนทัศนคติของคำว่า “น้ำใจ” เป็นมโนอุปลักษณ์ได้จำนวน 5 มโนอุปลักษณ์ เรียงลำดับความถี่ในการปรากฏถ้อยคำอุปลักษณ์จากมากที่น้อยที่สุดได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงความถี่การปรากฏของถ้อยคำอุปลักษณ์ของมโนอุปลักษณ์คำว่า “น้ำใจ”

ลำดับที่	มโนอุปลักษณ์ของคำว่า “น้ำใจ”	จำนวนถ้อยคำอุปลักษณ์	ร้อยละ
1.	[น้ำใจ คือ มนุษย์]	272	67.32
2.	[น้ำใจ คือ น้ำ]	58	14.36
3.	[น้ำใจ คือ วัตถุสิ่งของ]	48	11.88
4.	[น้ำใจ คือ พื้นที่]	13	3.22
5.	[น้ำใจ คือ เงิน/ทรัพย์สิน]	13	3.22
	รวม	404	100

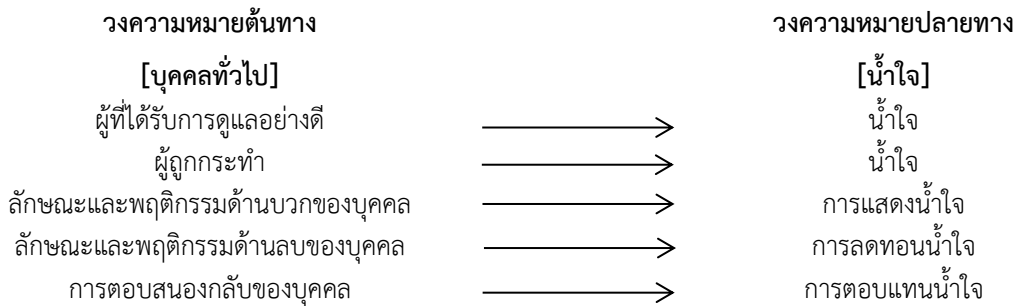
จากตารางที่ 1 แสดงความถี่การปรากฏของถ้อยคำอุปลักษณ์ของมโนอุปลักษณ์คำว่า “น้ำใจ” มโนอุปลักษณ์ [น้ำใจ คือ มนุษย์] มีถ้อยคำอุปลักษณ์ปรากฏมากที่สุด รองลงมาคือ [น้ำใจ คือ น้ำ] [น้ำใจ คือ วัตถุสิ่งของ] [น้ำใจ คือ พื้นที่] [น้ำใจ คือ เงิน/ทรัพย์สิน] ตามลำดับ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. **[น้ำใจ คือ มนุษย์]** เป็นการนำถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับมนุษย์มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับน้ำใจ เพื่อแสดงว่าน้ำใจ คือ มนุษย์ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 272 ถ้อยคำอุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 67.32 ซึ่งมีทัศนคติดังกล่าวแยกออกเป็น 3 ประเภทย่อย คือ [น้ำใจ คือ บุคคลทั่วไป] [น้ำใจ คือ บุคคลที่ควรเคารพ] และ [น้ำใจ คือ ผู้ป่วย]

1.1 **[น้ำใจ คือ บุคคลทั่วไป]** เป็นการนำถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับบุคคลทั่วไป มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับน้ำใจ เพื่อแสดงว่าน้ำใจ คือ บุคคลทั่วไป โดยใช้ถ้อยคำแสดงลักษณะนิสัย และพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งทางบวกและทางลบ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 215 ถ้อยคำอุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 79.04 โดยถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนทัศนคติดังกล่าว *กลุ่มทางบวก* เช่น เล่าโลมน้ำใจ ระดมน้ำใจ น้ำใจดี น้ำใจงาม น้ำใจอันงดงาม น้ำใจที่ดีงาม น้ำใจอันงามยิ่ง พลังน้ำใจ น้ำใจอดทน น้ำใจที่บึกบึน ตอบแทนน้ำใจ น้ำใจอ่อนโยน น้ำใจแข็งแกร่งกล้าหาญ น้ำใจที่เด็ดเดี่ยว ทะนุถนอมน้ำใจ น้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ น้ำใจฉกรรจ์ น้ำใจสัตย์ซื่อ น้ำใจสุจริต น้ำใจอันประเสริฐ เลี้ยงน้ำใจ ถนอมน้ำใจ ขอบคุณน้ำใจ ซาบซึ้งน้ำใจ *กลุ่มทางลบ* เช่น ข่มขืนน้ำใจ น้ำใจกำลังค่อย ๆ ตายไป ทำร้ายน้ำใจ หมิ่นน้ำใจ หักหาญน้ำใจ กุ่มเหงน้ำใจ ข่มเหงน้ำใจ ประหัตประหารน้ำใจ ย่ำยีน้ำใจ น้ำใจนักเลง น้ำใจทุจริต รานน้ำใจ ดูถูกน้ำใจ ปฏิเสธน้ำใจ น้ำใจโหดเหี้ยมร้ายกาจ บังคับน้ำใจ เล่ห์น้ำใจ ขวางน้ำใจ ไร้น้ำใจ ดังตัวอย่าง

- (4) เขารู้สึกผิดที่ทำร้ายน้ำใจเธอด้วยคำพูดที่รุนแรงจนเกินไป
- (5) เธอก็มองดูนายจ้างของเธอ ผู้พยายามข่มขืนน้ำใจเธอด้วยสายตาสยดสยอง
- (6) ในการที่ทหารผู้รักษาสถานการณ์ตามหน้าที่ได้มีน้ำใจอดทนต่อเหตุการณ์อันรุนแรง

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นมโนอุปลักษณ์ [น้ำใจ คือ บุคคลทั่วไป] สะท้อนให้เห็นว่า น้ำใจ แสดงลักษณะ และพฤติกรรมของบุคคลทั่วไป โดยผู้ใช้ภาษากล่าวถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงให้เห็นว่าน้ำใจถูกทำร้ายได้ด้วย คำพูดที่รุนแรง ถูกข่มขืนได้ด้วยสายตาเกลียดชัง และอดทนต่อเหตุการณ์อันรุนแรงที่เกิดขึ้นได้ สามารถแสดง กระบวนการถ่ายโยงจากวงความหมายต้นทางสู่วงความหมายปลายทางได้ดังนี้

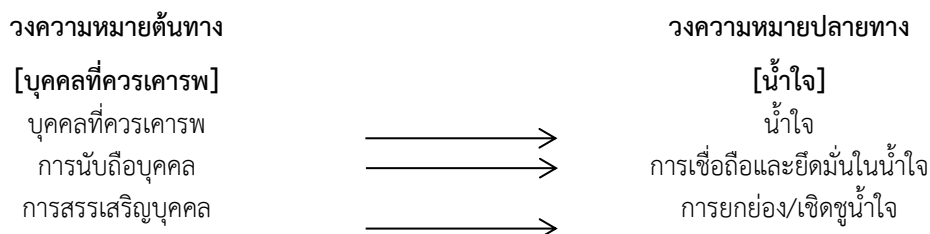

แผนภาพที่ 1 : กระบวนการถ่ายโยงความหมาย [น้ำใจ คือ บุคคลทั่วไป]

1.2 [น้ำใจ คือ บุคคลที่ควรเคารพ] เป็นการนำถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์ กับบุคคลที่ควรเคารพมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับน้ำใจ เพื่อแสดงว่าน้ำใจ คือ บุคคลที่ควรเคารพ ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ ควรแก่การนับถือและควรแก่การสรรเสริญยกย่องคุณความดี พบความถี่ของการปรากฏใช้ ถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 18 ถ้อยคำอุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 6.62 โดยถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ ดังกล่าว เช่น บูชาน้ำใจ นับถือน้ำใจ เคารพน้ำใจ สุดดีในน้ำใจ เคารพน้ำใจ ยกย่องสรรเสริญน้ำใจ ดังตัวอย่าง

- (7) ผมนับถือน้ำใจและความอดทนหนักแน่นของพ่อมาก
- (8) โดยส่วนตัวแล้วเรากียังเคารพน้ำใจหม่อมชูลืออยู่ประการหนึ่ง
- (9) หลังจากท่านกลับไปแล้วทุกคนต่างยกย่องสรรเสริญน้ำใจนายตำรวจผู้นี้ไปตาม ๆ กัน

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นมโนอุปลักษณ์ [น้ำใจ คือ บุคคลที่ควรเคารพ] สะท้อนให้เห็นว่า น้ำใจ เปรียบเสมือนบุคคลที่ควรให้ความเคารพ โดยผู้ใช้ภาษากล่าวถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงให้เห็นว่าน้ำใจเป็นสิ่งที่ควร นับถือ เคารพ และยกย่องสรรเสริญ สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงจากวงความหมายต้นทางสู่ วงความหมายปลายทางได้ดังนี้

แผนภาพที่ 2 : กระบวนการถ่ายโยงความหมาย [น้ำใจ คือ บุคคลที่ควรเคารพ]

1.3 [น้ำใจ คือ ผู้ป่วย] เป็นการนำถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับผู้ป่วย มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับน้ำใจ เพื่อแสดงว่าน้ำใจ คือ ผู้ป่วย ซึ่งผู้ป่วยในบริบทนี้ คือ บุคคลที่ควรได้รับการ

บริบาลให้หายจากการเจ็บป่วยหรือมีความทุกข์ทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงบุคคลที่ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 39 ถ้อยคำอุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 14.34 โดยถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ดังกล่าว คือ รักษาน้ำใจ ดังตัวอย่าง

- (10) คนไทยมุ่งเน้นในเรื่องการรักษาน้ำใจและความสัมพันธ์ส่วนบุคคล
- (11) ลูกตอบอย่างสุภาพที่สุดเพื่อรักษาน้ำใจเพื่อน
- (12) อีตานี้มันไม่มีทางมานั่งรักษาน้ำใจใครเด็ดขาด

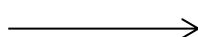
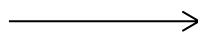
จากตัวอย่างแสดงให้เห็นมโนอุปลักษณ์ [น้ำใจ คือ ผู้ป่วย] สะท้อนให้เห็นว่า น้ำใจเปรียบได้กับผู้ป่วย โดยผู้ใช้ภาษากล่าวถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงให้เห็นว่าน้ำใจเป็นสิ่งที่สมควรได้รับการรักษาให้หายจากการเจ็บป่วย สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดจากความหมายต้นทางสู่ความหมายปลายทางได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง

[ผู้ป่วย]

ผู้ป่วย

การรักษาผู้ป่วย

วงความหมายปลายทาง

[น้ำใจ]

น้ำใจ

การดูแลน้ำใจ

แผนภาพที่ 3 : กระบวนการถ่ายทอดความหมาย [น้ำใจ คือ ผู้ป่วย]

2. [น้ำใจ คือ น้ำ] เป็นการนำถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับน้ำมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับน้ำใจ เพื่อแสดงว่าน้ำใจ คือ น้ำ มีลักษณะเป็นของเหลวที่ไหลไปตามเส้นทางอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และมีลักษณะทางกายภาพ คือ ไส สะอาด สามารถแสดงปริมาณได้ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 58 ถ้อยคำอุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 14.36 โดยถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ดังกล่าว เช่น น้ำใจใสสะอาด น้ำใจสะอาดใส น้ำใจที่ล้นเอ่อ หยาดน้ำใจที่ราดลง น้ำใจจะหลังไหลมาเรื่อย ๆ น้ำใจไหลเลื่อน น้ำใจที่ยังคงไหลริน น้ำใจสายนี้ คลื่นน้ำใจ ธารน้ำใจ น้ำใจที่เปี่ยมล้น เปี่ยมน้ำใจ หลังไหลน้ำใจ หลังน้ำใจ น้ำใจที่ใสบริสุทธิ์ แล้งน้ำใจ ดังตัวอย่าง

- (13) สิ่งที่เกิดขึ้นเคียงคู่กันมาเสมอ ก็คือธารน้ำใจที่หลังไหลไปช่วยเหลือในทุกครั้ง
- (14) อันที่จริงแล้วพิชามญช์เป็นคนที่มีน้ำใจใสสะอาดมากกว่าที่เขาคิด
- (15) แต่กำลังมองเห็นตัวอย่างของน้ำใจที่ยังคงไหลรินออกมาเรื่อย ๆ ไม่ขาดสาย

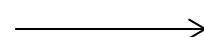
จากตัวอย่างแสดงให้เห็นมโนอุปลักษณ์ [น้ำใจ คือ น้ำ] สะท้อนให้เห็นว่า น้ำใจเปรียบได้กับสิ่งที่ปราศจากสิ่งเจือปน และมีการเคลื่อนตัวเป็นสายเหมือนน้ำ โดยผู้ใช้ภาษากล่าวถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงให้เห็นว่าน้ำใจมีลักษณะใสสะอาด และหลังไหลหรือไหลรินไปได้เรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่อง สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดจากความหมายต้นทางสู่ความหมายปลายทางได้ดังนี้

วงความหมายต้นทาง

[น้ำ]

น้ำ / ของเหลว ไส

น้ำที่ปราศจากสิ่งเจือปน

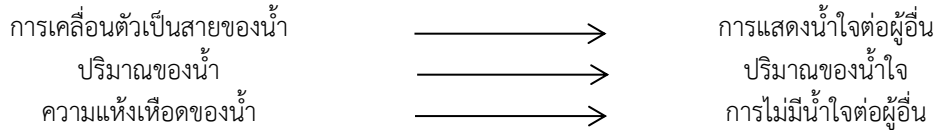

วงความหมายปลายทาง

[น้ำใจ]

น้ำใจ

น้ำใจที่แท้จริง

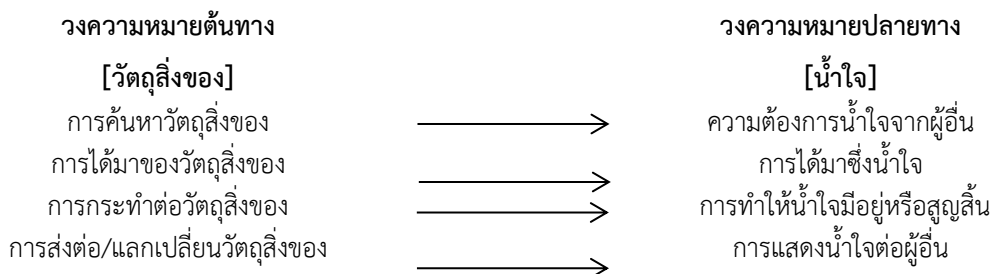

แผนภาพที่ 4 : กระบวนการถ่ายทอดโยงความหมาย [น้ำใจ คือ น้ำ]

3. [น้ำใจ คือ วัตถุสิ่งของ] เป็นการนำถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับน้ำใจ เพื่อแสดงว่าน้ำใจ คือ วัตถุสิ่งของที่มีมูลค่าทั้งทางกายและทางจิตใจ วัตถุสิ่งของที่คงทนและแตกหักได้ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 48 ถ้อยคำอุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 11.88 โดยถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ดังกล่าว เช่น ซื้อน้ำใจ ส่งต่อน้ำใจ หยิบยื่นน้ำใจ ทำลายน้ำใจ หาน้ำใจ มอบน้ำใจ แบ่งปันน้ำใจ ผูกน้ำใจ เผื่อแผ่น้ำใจ ขาดน้ำใจ รวมน้ำใจ ดังตัวอย่าง

- (16) ถึงจะยืนอยู่ห่างออกไปก็ไม่ได้หมายความว่าไม่ได้รวมน้ำใจไมตรีที่หยิบยื่นให้
- (17) เมื่อช่วยเหลือตัวเองได้แล้วควรจะแบ่งปันน้ำใจไปช่วยเหลือผู้อื่นที่ได้รับชะตาเดียวกันกับเรา
- (18) ซึ่งวันนี้นั่นเองอยากจะทำมอบน้ำใจฉุกเฉินซิฟให้ประชาชนไปใส่ไว้ที่บ้าน

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นมโนอุปลักษณ์ [น้ำใจ คือ วัตถุสิ่งของ] สะท้อนให้เห็นว่า น้ำใจเป็นวัตถุหรือสิ่งของ โดยผู้ใช้ภาษากล่าวถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงให้เห็นว่าน้ำใจเป็นสิ่งที่สามารถหยิบยื่นให้แก่กัน แบ่งปันไปช่วยเหลือผู้อื่น และมอบให้แก่ผู้อื่นได้ สามารถแสดงกระบวนการถ่ายทอดโยงจากวงความหมายต้นทางสู่วงความหมายปลายทางได้ดังนี้

แผนภาพที่ 5 : กระบวนการถ่ายทอดโยงความหมาย [น้ำใจ คือ วัตถุสิ่งของ]

4. [น้ำใจ คือ พื้นที่] เป็นการนำถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับพื้นที่มาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับน้ำใจ เพื่อแสดงว่าน้ำใจ คือ พื้นที่ที่มีขอบเขตชัดเจน วัดค่าได้ในเชิงปริมาณ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 13 ถ้อยคำอุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 3.22 โดยถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ดังกล่าว เช่น น้ำใจอันกว้างขวาง น้ำใจที่แผ่ออกไปกว้างขวาง น้ำใจคับแคบ ดินแดนแห่งน้ำใจ ดังตัวอย่าง

- (19) สตรีที่มีความคิดก้าวหน้าล้ำสมัยเหล่านี้เป็นผู้ที่มีน้ำใจกว้างขวาง
- (20) มิแต่ไมตรีจิตมิตรภาพ และความมีน้ำใจที่แผ่ออกไปกว้างขวางทั่วผืนแผ่นดิน
- (21) จงอย่ากระทำให้ตนให้เป็นคนที่มีน้ำใจคับแคบจนเกินไป

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นนิมิตอุปลักษณ์ [น้ำใจ คือ พื้นที่] สะท้อนให้เห็นว่า น้ำใจ เป็นสิ่งที่มีพื้นที่หรือบริเวณ โดยผู้ใช้ภาษากล่าวถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงให้เห็นว่าน้ำใจเป็นพื้นที่ที่มีบริเวณกว้างขวาง แผ่กว้างออกไปหรือคับแคบ สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงจากวงความหมายต้นทางสู่วงความหมายปลายทางได้ดังนี้

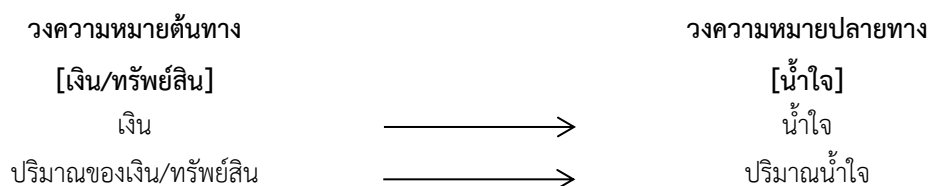

แผนภาพที่ 6 : กระบวนการถ่ายโยงความหมาย [น้ำใจ คือ พื้นที่]

5. [น้ำใจ คือ เงิน/ทรัพย์สิน] เป็นการนำถ้อยคำที่มีความหมายเกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับเงิน/ทรัพย์สินมาใช้ในเชิงเปรียบเทียบกับน้ำใจ เพื่อแสดงว่าน้ำใจ คือ เงิน/ทรัพย์สิน ทั้งสั่งหาวิมลทรัพย์และสั่งหาวิมลทรัพย์ที่มีการวัดมูลค่าในเชิงปริมาณได้และมีคุณค่าต่อความคิดและจิตใจของมนุษย์ พบความถี่ของการปรากฏใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์ จำนวน 13 ถ้อยคำอุปลักษณ์ คิดเป็นร้อยละ 3.22 โดยถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนนิมิตดังกล่าว เช่น สินน้ำใจ รวนน้ำใจ จนน้ำใจ ดังตัวอย่าง

- (22) ช่างในใส่เงินนิดหน่อยเป็นสินน้ำใจให้เด็กส่งของที่เอาเด็กปักหรือหมักเลี้ยงมาให้
- (23) เหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่า ถึงรวนก็จะรวนน้ำใจด้วย
- (24) เรื่องราวของหนุ่มสาวในหนังสือเล่มนี้ได้สอนฉันให้รู้จักคนจน คนจนไม่จำเป็นต้องจนน้ำใจ

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นนิมิตอุปลักษณ์ [น้ำใจ คือ เงิน/ทรัพย์สิน] สะท้อนให้เห็นว่า น้ำใจเป็นเงิน/ทรัพย์สินที่มนุษย์ต้องการ โดยผู้ใช้ภาษากล่าวถ้อยคำอุปลักษณ์แสดงให้เห็นว่าน้ำใจเป็นเงิน/ทรัพย์สินโดยชี้ให้เห็นถึงปริมาณว่ามีมากน้อยเพียงใด สามารถแสดงกระบวนการถ่ายโยงจากวงความหมายต้นทางสู่วงความหมายปลายทางได้ดังนี้

แผนภาพที่ 7 : กระบวนการถ่ายโยงความหมาย [น้ำใจ คือ เงิน/ทรัพย์สิน]

จากการวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์ของคำว่า “น้ำใจ” ที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาได้สะท้อนระบบวิธีคิดของคนไทยที่รับรู้และเข้าใจความหมายเรื่องที่เป็นนามธรรมคือ “น้ำใจ” ให้มีความเป็นรูปธรรมและมีความชัดเจนขึ้นได้ ด้วยการนำมาถ่ายโยงความหมายเข้ากับสิ่งที่เป็นรูปธรรม คือ “มนุษย์” “น้ำ” “วัตถุสิ่งของ” “พื้นที่” และ “เงิน/ทรัพย์สิน” การนำสิ่งต่าง ๆ มาเปรียบกับน้ำใจนั้น ทำให้ผู้ใช้ภาษาเข้าใจเกี่ยวกับน้ำใจได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังสะท้อนมุมมองต่าง ๆ ของมนุษย์ที่มีต่อคำว่า “น้ำใจ” ได้อีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” พบจำนวน 5 มโนอุปลักษณ์ ได้แก่ 1. [น้ำใจ คือ มนุษย์] ประกอบด้วยมโนอุปลักษณ์ย่อยอีก 3 มโนอุปลักษณ์ คือ [น้ำใจ คือ บุคคลทั่วไป] [น้ำใจ คือ บุคคลที่ควรเคารพ] [น้ำใจ คือ ผู้ป่วย] 2. [น้ำใจ คือ น้ำ] 3. [น้ำใจ คือ วัตถุสิ่งของ] 4. [น้ำใจ คือ พื้นที่] 5. [น้ำใจ คือ เงิน/ทรัพย์สิน] สะท้อนให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาได้ใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์อย่างหลากหลายในการอธิบาย “น้ำใจ” โดยการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ ส่งผลให้น้ำใจปรากฏเป็นรูปธรรมมากขึ้น ดังที่ผู้ใช้ภาษาไทยนำมนุษย์ น้ำ วัตถุสิ่งของ พื้นที่ และเงิน/ทรัพย์สิน ซึ่งเป็นสิ่งรูปธรรม มาเปรียบเทียบกับน้ำใจซึ่งเป็นสิ่งนามธรรม ทั้งนี้จากการศึกษาพบมโนอุปลักษณ์ [น้ำใจ คือ มนุษย์] มากที่สุด ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่า เนื่องจากน้ำใจมีลักษณะและแสดงอาการได้เหมือนมนุษย์ คือสามารถปรากฏได้ทั้งพฤติกรรมด้านบวก เช่น การนับถือ การเคารพ ยกย่องเชิดชู และพฤติกรรมด้านลบ เช่น การถูกทำร้ายหรือถูกทำลาย หากมนุษย์มีพฤติกรรมด้านบวกจะได้รับการมองว่า “มีน้ำใจ” ตรงกันข้ามหากมนุษย์มีพฤติกรรมด้านลบจะได้รับการมองว่า “ไม่มีน้ำใจ” ผู้ใช้ภาษาไทยจึงมักใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์สองวงความหมายนี้เปรียบเทียบกัน ประกอบกับมโนอุปลักษณ์ของคำว่า “น้ำใจ” ที่เกิดขึ้นภายใต้ถ้อยคำอุปลักษณ์ดังกล่าวนั้น เมื่อวิเคราะห์ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน พบว่าการที่ผู้ใช้ภาษามีระบบความคิดดังกล่าว สืบเนื่องมาจากการที่มนุษย์มีประสบการณ์และการเรียนรู้ในชีวิตประจำวันจึงแสดงผ่านมุมมองการใช้ถ้อยคำอุปลักษณ์อันจะสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ”

Bandumedha (2016, p.35) ได้ให้ความหมายคำว่า “น้ำใจ” ไว้ว่า ใจที่แท้ ใจจริง ความจริงใจ ความเอื้ออาทร ซึ่งใกล้เคียงกับ Moore (1992, p.70) กล่าวถึงความหมายคำว่า “น้ำใจ” ไว้ว่า หมายถึง ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ที่มีต่อผู้อื่น การที่มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมจำเป็นต้องมีน้ำใจต่อกันจึงจะทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เพราะน้ำใจ คือการที่มนุษย์มีจิตใจเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจในเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ผู้ที่มีน้ำใจจะช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข หลุดพ้นจากความทุกข์ พร้อมทั้งจะเสียสละและแบ่งปันประโยชน์แก่ผู้อื่นเหมือนกระทำต่อตนเอง สอดคล้องกับที่ Tassanaiana (2013, p.54) ได้กล่าวไว้ว่า วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมักให้ความสำคัญกับการมีน้ำใจหรือการแสดงน้ำใจ เนื่องจากสังคมไทยยอมรับการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน อันเป็นลักษณะหนึ่งของการมีน้ำใจ เพราะการที่คนในสังคมจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขได้ย่อมจะต้องมีน้ำใจที่ดีต่อกัน กรณีต้องทำงานเป็นหมู่คณะ หากสมาชิกทุกคนมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันงานย่อมเจริญก้าวหน้า และประสบความสำเร็จ จึงแสดงให้เห็นว่า “น้ำใจ” เป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่งของคนไทย

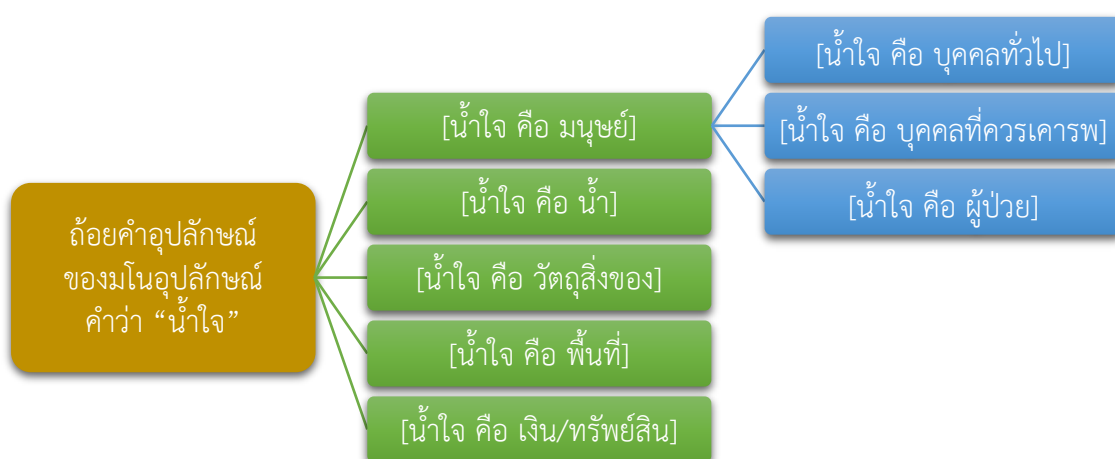
อนึ่ง มุมมองเกี่ยวกับน้ำใจของผู้ใช้ภาษาในชีวิตประจำวันที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นยังสอดคล้องกับแนวคิดในพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ความมีน้ำใจจะเกิดขึ้นให้ทางไกลความละเมิดศีลทั้งหมดได้ เพราะความมีน้ำใจให้กัน คือความห่วงใยถนอมรักษากันไม่ให้ชอกช้ำทั้งทางกายและทางใจ การเบียดเบียนใด ๆ จึงไม่อาจทำแก่กันได้ ไม่ว่าจะเป็นชีวิต ทรัพย์สินสมบัติ ร่างกาย จิตใจ ดังนั้นมนุษย์จึงควรมีน้ำใจเป็นทาน เพื่อที่จะรักษาศีลได้อย่างไม่ต้องตั้งใจ ความเดือดร้อนก็จะผ่อนคลายเป็นไปโดยไม่ต้องเหนื่อยยากอีกต่อไป (Sangharaja, 2016) คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธโดยอาศัยหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและประพฤติปฏิบัติเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม โดยหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานของการมีน้ำใจ คือ พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข กรุณา คือ ความปรารถนาให้

ผู้อื่นพันทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี และอุเบกขา คือ การวางเฉย วางใจเป็นกลาง หากมนุษย์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมพื้นฐานในการดำรงชีวิตจะทำให้เป็นคนที่มีน้ำใจและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างสงบสุข ความมีน้ำใจจึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนพึงมีและพึงกระทำ ดังคำกล่าวของ ท่าน ว.วชิรเมธี ที่ว่า “น้ำใจยิ่งให้ยิ่งได้ ยิ่งหวงยิ่งหาย เติมเขาเราเต็ม”

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่ามีย่อยคำอุปลักษณะของคำว่า “น้ำใจ” อื่น ๆ ที่ปรากฏจำนวนน้อย แต่มีความน่าสนใจที่จะศึกษาต่อได้อีก เช่น *ทิวน้ำใจ* *น้ำใจอันแหลมคม* *อาศัยน้ำใจ* *ปลุกน้ำใจ* *มาลัยน้ำใจ* ซึ่งสะท้อนให้เห็นมโนอุปลักษณะของคำว่า “น้ำใจ” ที่แตกต่างกัน โดยใช้ภาษานำถ้อยคำในวงความหมายของอาหาร อารูธ สิ่งปลูกสร้าง ต้นไม้ ดอกไม้ มาใช้ร่วมกับคำว่า “น้ำใจ” ประกอบกับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus : TNC) ผลการศึกษาที่ได้จึงเป็นข้อมูลเฉพาะในขอบเขตดังกล่าว ในอนาคตควรมีการขยายขอบเขตการศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” หรือศึกษาหน้าที่ของอุปลักษณะ หรือศึกษาด้วยกรอบแนวคิดอุปลักษณะวิเคราะห์เชิงวิพากษ์เพื่อให้เห็นมุมมองในเชิงวิพากษ์ต่อไป

สรุปองค์ความรู้

การศึกษาถ้อยคำอุปลักษณะที่สะท้อนมโนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” จากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus : TNC) ของภาควิชาภาษาศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตามแนววรรณศาสตร์ปริชาน ของ Lakoff and Johnson (1980) Gibbs (1994) และ Kövecses (2010) พบว่าผู้ใช้ภาษาใช้อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์อย่างหลากหลายในการอธิบาย “น้ำใจ” โดยการเชื่อมโยงมโนทัศน์ของสิ่งที่เป็นนามธรรมผ่านสิ่งที่เป็นรูปธรรมซึ่งอยู่ในวิถีชีวิตของผู้ใช้ภาษาด้วยการถ้อยคำโดยความหมายเพื่อให้ทราบความสัมพันธ์ระหว่างถ้อยคำอุปลักษณะและมโนอุปลักษณะ อันสะท้อนให้เห็นการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษาในปัจจุบัน และเข้าใจความคิดของคนในสังคมไทย ดังแผนภาพที่ 8

แผนภาพที่ 8 : สรุปองค์ความรู้ “น้ำใจ” : การศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ในภาษาไทย

จากแผนภาพข้างต้นแสดงองค์ความรู้การวิจัยที่ได้จากการศึกษาอุปลักษณะเชิงมโนทัศน์ของคำว่า “น้ำใจ” อันเป็นประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจถึงมุมมองของมนุษย์ที่มีต่อคำว่า “น้ำใจ” สะท้อนให้เห็นว่า

น้ำใจเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงมีเพื่อสร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อคนรอบข้าง ทุกคนควรเรียนรู้ที่จะมีน้ำใจต่อผู้อื่น และรักษา น้ำใจซึ่งกันและกันเพื่อการอยู่ร่วมกันที่ดีในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ “น้ำใจ” ที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลประเภทอื่น เช่น หนังสือธรรมะ หนังสือพัฒนาตนเอง สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้เห็นวิธีคิดหรือมุมมองต่าง ๆ ของผู้ใช้ภาษาไทยที่แตกต่างกัน
2. ควรศึกษามโนอุปลักษณ์ของ “น้ำใจ” ที่วิเคราะห์ได้จากแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกันมาเปรียบเทียบ เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้มโนอุปลักษณ์เหล่านั้นเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร
3. ควรมีศึกษาพัฒนาการของการมีน้ำใจหรือการแสดงน้ำใจของผู้คนในสังคมไทยตามลำดับช่วงเวลา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ภาษาของผู้ใช้ภาษาไทย

References

- Bandumedha, N. (2016). *Klangkam*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Eakapont, T. & Wongpinunwatana, W. (2014). Metaphors on Suffering in Thai Language. *Proceedings of the Conference on Graduate Research Conference* (pp.2330-2339). Khonkaen: Khonkaen University.
- Gibbs, R. (1994). *The poetics of mind: Figurative Thought, Language, and Understanding*. New York: Cambridge University Press.
- Kaewjungate, W. (2012). Human Passion, or / kilèet /: A Study of Conceptual Metaphor in Thai. *Humanities journal*, 19(2), 24-41.
- Kavilanan, S. (2019). Habit or /nísaj/ : A Study of The Concettual Metaphor in Thai National Corpus based on Cognitive Semantics and Pragmatics. *Journal of the faculty of Arts*, 41(1), 23-42.
- Kövecses, Z. (2010). *Metaphor : A Practical Introduction*. New York: Oxford University Press.
- Kyung Eun Park. (2015). Conceptualization of /chai/ in Thai in Comparison with Korean Counterpart. *Journal of Liberal Arts*, 15(2), 199-212.
- Lakoff, J. & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Moore, J. (1992). *Heart Talk*. Bangkok: White Lotus.
- Obpat, P. (2009). *Metaphors about Life in Dharma Books*. Master Dissertation, M.A. Thai Language, Chulalongkorn University, Thailand.
- Petchkij, W. (2008). *A Cognitive and Pragmatic Study of Cancer Metaphors in Thai*. Doctoral Dissertation, Ph.D. Linguistics, Chulalongkorn University, Thailand.
- Royal Society of Thailand. (2013). *Royal Institute Dictionary*. Royal Society of Thailand version. Bangkok: Nanmeebooks.
- Sangharaja. (2016). *Dharma gives New Year's blessings, giving generosity, for a beautiful life*. Bangkok: Thammasapa.

- Sangngern, B. (2010). *Kindness joins in building the image of Thailand*. Retrieved December 25, 2022, from <https://www.gotoknow.org/posts/374103>
- Tassanaiyana, S. (2013). The Thai People's Ways of Life as Derived from the Thai Idioms Containing the Word "Nam". *Journal of Liberal Arts*. 13(2), 40-57.
- Tawichai, S. (2006). *Conceptual Metaphors of Anger in Thai*. Master Dissertation, M.A. Thai Language, Silpakorn University, Thailand.
- Thairath. (2013). *Good signal foreign tourists Thumbs up for Kindness of Thai people*. Retrieved December 25, 2022, from <https://www.thairath.co.th/content/323715>
- Yao Siqu. (2020). Comparing the Conceptual Metaphor of "THE HEART IS A LOCATION" in Thai and Mandarin Chinese. *Manutsayasat Wichakan*, 27(2), 215-239.

